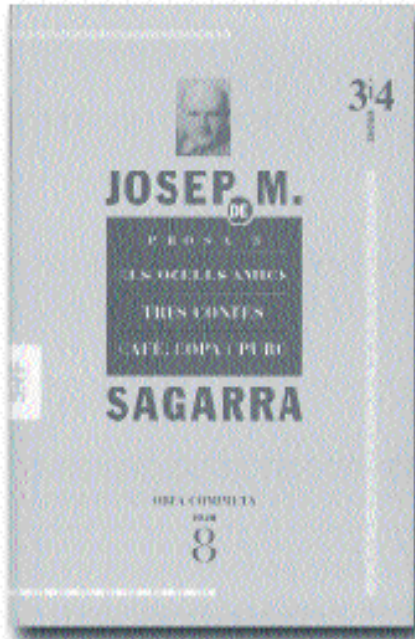

NARRATIVA

Històries i articles

Narracions perifèriques. Josep Maria de Sagarra. Obra Completa. Volum 8. 3i4. València, 2000.

AQUEST escriptor que va omplir el buit deixat per Jacint Verdaguer i Àngel Guimerà, i que confessava la seua voluntat de «distreure o commoure» el receptor de la seua literatura, ha esdevingut un clàssic que es resisteix al Noucentisme. Josep Maria de Sagarra va exercir una gran varietat de gèneres: periodisme, novel·la, poesia i teatre, i l'editorial 3i4 -ja experta en aquests projectes: Fuster, Estellés, Batllori, etc.- s'ha proposat de publicar-ne l'obra completa.

El volum vuitè, el tercer de la prosa, està format per *Els ocells amics* (1922), *Tres contes* (1924) i *Cafè, copa i puro* (1929).

Els ocells amics comença per proclamar l'agermanament de l'home amb la natura i especialment amb els ocells que hi posen caliu i felicitat. El llibre és un elogi continu dels ocells: la necessitat de moure's, la vista llarga, l'avís meteorològic, la gran observació i el seu meravellós cant «ple de varietat i de dolcesa» (23) i «fill de Déu, tan necessari com nosaltres mateixos» (31). Després descriu la vinguda de la primavera com un moment en el qual els

ocells equilibren la voracitat dels insectes sobre les collites i també com el moment de la cria. Finalment, ens il·lustra sobre les característiques d'orenetes, put-puts, cucuts, picots, rossinyols, etc. Per acabar amb unes paraules de comiat on demana més atenció al món dels ocells d'ara endavant.

Els Tres contes són David i Jonatàs, El cas del Dr. Hipòlit i Maria Pia. El primer és la història de dos jueus de Bucarest, lectors i seguidors del Llibre de Job, que duen a terme una especial teoria basada en l'amistat, però que finalment la cosa més banal fa trontollar allò que havien defès i es fa veure com «aquell acte, a més de l'enterrament del seu amic, era l'enterrament de la seua única teoria» (105). El cas del Dr. Hipòlit és una història succeïda a Roma que demostra fins a quin punt les aparences enganyen i com la justícia humana és víctima de tota mena d'errors. I tot perquè el Dr. Hipòlit està disposat a suïcidar-se amb humor. I el tercer conte, Maria Pia, és una història de misteri narrada pel personatge que la va patir.

Cafè, copa i puro és un recull d'articles «que podria haver fet en una taula de cafè. Comentaris sense transcendència, que es diuen a l'hora amable del cafè, de la copa i del puro, quan l'esperit divaga una mica, quan es salta d'un tema a l'altre» (125). Articles per passar l'estona que resulten interessants, sobretot els dedicats a figures com ara Joan Maragall, Salvat Papasseit, Joan Alcover, Chesterton, Einstein, La Fontaine, Pascal, o anècdotes com ara Passi-ho bé, senyor Sagarra, La meua cançó, etc., que són clarament autobiogràfiques i d'una especial vitalitat que apareix combinada amb les nombroses lectures comentades directament *L'ombra de La Fontaine* o indirectament: Goethe, en entrar a Itàlia, sent tot d'un cop aquella embriaguesa... (277).

A més, aquest interessant llibre s'acompanya de les reproduccions facsimilars de les portades dels tres llibres que formen el volum i d'un article publicat en el periòdic *La publicitat* el 1922.

PASQUAL MAS I USÓ

Un amor impossible

Los Maia. Eça de Queirós. Prólogo de Jorge Gimeno. Pre-textos. Valencia, 2000.

EÇA de Queirós (1845–1900) ejerció como diplomático desde los 27 años y fue un escritor de éxito en su país, Portugal, a pesar de considerarse como un hombre sin historia: «yo no tengo historia. Soy como el principado de Andorra». La diplomacia le alejó de Portugal y echaba de menos su «política, crítica, corrupción literaria, humorismo, color y paleta», lo que le haría recurrir constantemente a la memoria.

Los Maia es una crónica general del Portugal decimonónico a través de tres generaciones de una familia, la de Carlos Maia, que comienza a principio del XIX y acaba en 1887. Los Maia, más cerca del realismo que del naturalismo, deja llegar hasta sus páginas la revolución de 1848, la puesta en pie de la I Internacional, la lucha por la unificación de Italia por Garibaldi, la Primera República Española y la Comuna. Y es este último acontecimiento el que da vida a la generación en la que se vio inmerso el propio Eça de Queirós, influenciado por Antero Quental, y lo que da a la novela una sensación de fracaso social e individual.

La novela narra todas las clases sociales de la época, ambientes y habla con una voz casi periodística, lo que le da a los

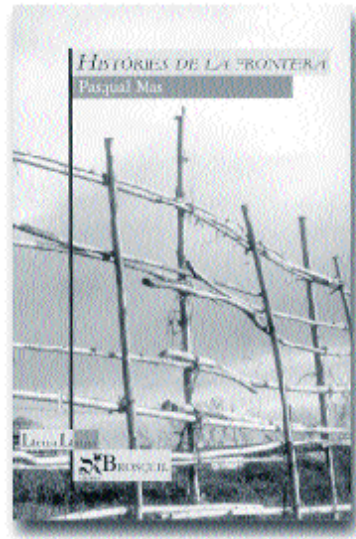
hechos la sensación de que el tiempo se difumina y todo ocurre en el presente. Los personajes, a excepción del viejo Alfonso da Maia y de María Eduarda, se agrupan por parejas, como señala Jorge Gimeno en el prólogo. Los amigos: Carlos Maia y João de Ega; las amantes: la condesa de Gouvarinho y Raquel Cohen; y los seres abyectos: Dâmaso Salcede y Castro Games. Alfonso es el que inicia la saga y María Eduarda Maia y el protagonista -Carlos Maia- los que no podrán huir de la marca del incesto. También hay lugar para la gran amistad entre Carlos Maia y João de Ega, pero al final todo acaba con un velo de pesimismo que, sin embargo, permite adivinar una nueva vía «decididos a no perder aquel tranvía» (829).

Los Maia eran una antigua familia de Beira reducida a dos varones: don Alfonso y su nieto Carlos, representante del pensamiento finisecular y enamorado de su hermana. Pero, además, una familia necesita un lugar donde arrojar el ancla y en este caso es en el Ramalhete, una casa de la rua São Francisco de Paula en el barrio de Jamelas Verdes. El caserón parecía que nunca pudiera ser habitado, pero don Alfonso decidió instalarse allí cuando su nieto ya estudiaba medicina en la universidad. Carlos conocía la historia del suicidio de su padre, pero no sabía nada de su madre ni de su hermana mayor. Esta ausencia de conexiones con familiares está siempre presente en la novela, y ni las continuas fiestas y orgías consiguen arrancarle la melancolía con la que regresa a casa, ya establecido como médico en Lisboa. Carlos vive inmerso en viajes a Sintra, el baile de la Cohen, Ega escribiendo las Memorias de un átomo e intentando que alguien se las publique, los amores secretos de Carlos con la Gouvarinho, las carreras en el hipódromo, pero desde que vio a María Eduarda (412) todo cambia para él, prisionero de Lisboa, «una ciudad de mármol y basura» (523).

Los movimientos políticos internacionales también afectan a la acción, debido al cosmopolitismo de algunos personajes -y al del propio Eça-, como la guerra de Rusia, la batalla de Saint-Privat o la Comuna de París. Se cita a Zola (689) y es evidente el afrancesamiento de los personajes, pero la novela no es naturalista como podría esperarse de la época en la que fue escrita, de ahí que la extensión del libro se vea compensada por una agilidad trenzada por los diálogos que facilitan el avance de la acción que, al final, en un capítulo anti-

climático, dejan un resquicio abierto a los nuevos tiempos.

PASQUAL MAS I USÓ

Fronteras de la ficció

Històries de la frontera. Pasqual Mas. Brosquil. València, 2000.

PASQUAL Mas i Usó (Almassora, 1961) es decanta aquesta vegada per la narració curta i presenta en Històries de la frontera onze relats protagonitzats per personatges que fluctuen entre la vida i la mort o entre la realitat i la ficció. És a dir, que la frontera de la qual parla en el títol no és pas una línia geogràfica ni política, sinó virtual: un límit a partir del qual la versemblança camina amb passos de ballarina sobre el tall de la navalla. Ja en el pròleg de Pavana per a un home sense nom -publicada també aquest any-, Adolf Piquer anunciava la influència de la narrativa curta en la manera de contar de Pasqual Mas, però fins ara no hi havia la possibilitat de comprovar-ho perquè només havia publicat un conte solt. Clar que, després de llegir Històries de la frontera es comprèn la resistència a publicar contes esparsos per l'autor, i és que aquests relats presenten una unitat d'atmosfera narrativa indestruïble. A banda de l'equilibri dels personatges i de la permeabilitat d'una frontera de misteri que els enganxa, resulta interessant el contrapunt exercit amb l'humor negre, sobretot en el somni Els banys paral·lels, i també en L'assassinat que cercava una coartada, Les amistats perilloses o en L'assassí impossible; com també ho és la casualitat de la tragèdia de Primera plana, el destí escrit en

les ones hertzianes en Nits de ràdio o, fins i tot, com perfila avenços científics -com una mena de Jules Verne- en Ni d'ací ni d'enllà.

Així mateix, és present en aquest recull de relats el món de Borges, però també el romanticisme del segle XIX aplicat a la física quàntica, que sembla l'única manera possible a fer entendre com la diferència entre la mort i la vida és una qüestió tan feble que facilita el joc dels personatges que presenta Pasqual Mas. El fax va més enllà del misteri que, per exemple, enceta el llibre amb L'escriptor famós, i són les màquines -la modernitat- les que entren en comunicació amb l'home. I, per damunt de tot, sempre hi ha la sensació que tot esdevé amb una naturalitat espantosa, la qual cosa convida el lector a pensar si tal vegada la realitat que l'envolta, de vegades, no sembla tan inversemblant com la ficció. I és que la ficció, sovint, resulta l'estatut més real que hom pugua tenir al davant. D'ací que les accions dels relats resulten tan familiars tot i estar allunyades de les possibilitats que avui ens permet la ciència. Són històries que s'avancen als nostres dies, però estem tan acostumats a sentir parlar d'invents que en quatre dies els tenim a casa que la frontera que ens planteja l'autor resulta perfectament assumible. Per això, vistes les intervencions de cirurgia plàstica que es practiquen avui, s'accepta la peripècia del protagonista d'A l'esquena de Ramsés II, o a partir de la robòtica i els processadors de textos sembla que el pacient de Ni d'ací ni d'enllà el puguem trobar qualsevol dia sa i estalvi contant-nos la seua vida per la televisió. El narrador juga amb el mite de Prometeu, amb el projecte del doctor Frankenstein, amb el geni de la llàntia o amb la ciència que fa pensar Spielberg en Jurassic Park, però aquesta ciència ficció es troba contada ací com si ara mateix obríem la pàgina següent i ens trobàrem dins d'un relat; i és que el lector també hi és.

ENCARNA BARREDA

Una novel·la gens decebedora

El temps no passa per Montmartre. Joan Pla. Edicions Bromera. Alzira, 2000.

No fa massa temps la revista de literatura Passadís, editada a Benicarló per la bona gent del col·lectiu Alambor (una associació cultural que mereix un capítol a banda per la quantitat i qualitat d'activitats culturals i literàries que du endavant) va dedicar un dossier de la seua revista a l'escriptor d'Artana, però arrelat a Borriana, Joan Pla, en el qual de manera destacada s'afirmava que el nostre autor és sense cap mena de dubte el best-seller valencià, dels pocs que en deuen haver-hi si és que n'hi ha algú -el dubte és de la meua pròpia collita. Aquesta afirmació venia avalada per les xifres de vendes que ha abastat el seu llibre *Mor una vida*, es trenca un amor, un títol que unes quantes generacions de valencians han llegit i que no fa molt ha vist aparèixer en l'editorial Bromera la seua segona part, *Només la mar ens parlarà d'amor*, una història apassionant que viu el fill de la parella protagonista de la primera part.

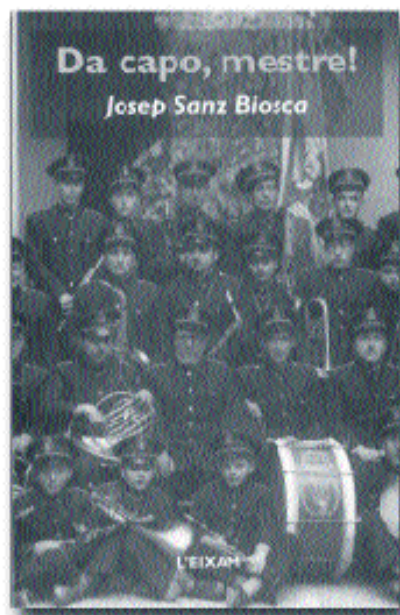
Joan Pla és un autor que ha sabut trobar un espai, que no sé si el deu haver inventat ell, al qual li ha donat un estil personal i és l'espai de la literatura en la qual els joves són els protagonistes -qüestió que l'ha encasellat com un autor de narrativa juvenil-, creant una escola on altres amb més o menys fortuna han seguit els seus passos.

En les seues millors obres, Joan Pla -per a mi són les menys infantils i juvenils, aquelles que fa per a un públic que està en els

darrers cursos de batxiller i que perfectament poden llegir adults- demostra un ofici, un domini del llenguatge, un saber bastir les estructures internes de la novel·la que el converteixen en un mestre del gènere.

En *El temps no passa per Montmartre*, el protagonista, en una llarga narració en primera persona, ens endinsa en una novel·la amb diverses històries; la primera, la resolució d'un assassinat quasi perfecte; la segona, una bellíssima història d'amor; i la tercera, la relació del protagonista amb la seua mare. Una de les millors novel·les de Pla, que atrapa a qualsevol lector i que ve a reafirmar que continua sent el número u.

MANEL ALONSO

Que sone la música, mestre!

Da capo, mestre! Josep Sanz Biosca. L'Eixam Edicions. Tavernes Blanques, 2000.

UNA novel·la es pot viure i escriure des de molts angles, tants com en compta la vida; però hi ha un angle que sempre és realment autèntic: des d'aquell que es fa des de les pròpies vivències de l'escriptor. Quan s'escriu des d'aquesta perspectiva, doncs, l'escriptor no està intentant escriure la novel·la cim de la seua obra que l'adreça fins a l'Olimp dels immortals, sinó, altrament, allò que vol transmetre als seus lectors és que estan davant d'una novel·la seua. I això és el que ha volgut fer l'ontinyentí Josep Sanz Biosca en aquesta primera novel·la seua, *Da capo, mestre!* Josep Sanz Biosca, per posar els futurs lec-

tors en antecedents, és lletraferit d'afició, músic de devoció, professor de solfa i mestre de banda, i, quan el temps li ho permet, que no en deu ser molt, compositor de partitures musicals que guarda pels caixons a l'espera que el temps les madure i la paciència les polisca.

Publicada per l'Eixam Edicions, Josep Sanz Biosca en *Da capo, mestre!* ens conta les perícies de Vicent Estrems, un home barbut i curt de vista que ha fet de la música la forma d'entendre i viure la vida. Les seues pàgines arranquen des del mateix dia que es fa càrrec de la direcció de la banda la Vella Unió, societat musical i recreativa de l'imaginari poble de l'horta Montrepós Florit. Amb la fèrtil imaginació que vessa a doll la ploma de l'escriptor d'Ontinyent, fa que el sensible mestre Estrems s'enfronte al fat del destí fent allò que més l'afalaga i menysprea al mateix temps: dirigir una banda de música.

Així que, entre assajos i assajos per participar en el certamen internacional de la Fira de Juliol de Meninfort City, la capital de Montepros Florit, l'incomprés mestre Estrems, que, tanmateix, se sent un déu quan puja al pòdium per dirigir, queda embalatit de la Brigada Núvols, la dolça i suggestiva flautista de la banda. Un amor que és com la música, volàtil i embriagador però gens carnal. Això trastorna un xic el pobre mestre, ja que, quan tanca els ulls, l'empaiten fantasies eròtiques, i quan els obrí, xoca contra la crua realitat que les fantasies s'evaporen pel trespol de l'escenari on assagen. A tot això, però, s'afegeixen altres problemes que l'enfronten brutalment contra els estaments de la societat musical de la Vella Unió: les conviccions musicals del mestre fan que es negue en redó a tocar l'himne oficial de la Comunitat Meninfortenca en el prestigiós certamen musical. En l'ideari funcional de la Vella Unió, on s'entén la música com una mera i destrempada competició esportiva amb l'objectiu d'enfrontar-se a la banda veïna per fuetejar-la (això no passa en alguns poetes en els premis literaris?), la negació del mestre a tocar l'himne oficial en el certamen oficial fa que s'entaula una guerra entre la directiva i el mestre, qui ha de patir episodis ben desagradables i humiliants.

Per narrar-nos les desventures del mestre Vicent Estrems, Josep Sanz Biosca fuig en tot moment d'emprar una prosa amb elements artificiosos i florits, i, dintre de l'ús d'una llengua estàndard i normativa, no dubta a emprar locucions de caràcter

popular i paraules força col·loquials perquè el lector s'enfonse a ple en el món de la música valenciana, un món que ens és tan a prop i alhora tan desconegut.

En resum, Josep Sanz Biosca, en la seua novel·la *Da capo, mestre!* fa, en un àmbit cultural que sap de quin peu coixeja, una sàtira cruel i necessària, sempre higiènica i reconstituent de la visió que els valencians tenim devers la cultura en general i la música en particular. La galeria de personatges que passen per la novel·la, com una gran i filharmònica banda on no manca cap instrument, omplien les seues pàgines d'imatges que, de no ser valencians, ens semblarien ben absurdes i surreals... O potser sí, som això, absurds i surreals, i de tant en tant algú ens ho ha de recordar...

HERMINI PÉREZ I EDO

La memoria como caja de resonancias

Del meu recort. Antoni Ruiz Negre. *Del Senia al Segura.* Valencia, 2000.

ANTONI Ruiz Negre (Valencia, 1938) es un autor conocido sobre todo por las obras teatrales que ha ido representando a lo largo de los últimos treinta años. Esa disposición suya al teatro fue la que le llevó a participar en la creación de la Taula Valenciana d'Autors Teatrals, que además presidió desde 1991 a 1996. Lo que nos presenta ahora es un conjunto de relatos escritos en valenciano y dotados en su conjunto de un abierto tono costumbrista.

Acaso la mayor virtud de esta gavilla de historias sea la sencillez. Ambientados

todos en las calles de la ciudad de Valencia (un farol de la calle de la Nave en *La bona llum*, un escaparate de la calle Colón en *El maniquí...*) o en algunos de los paisajes rurales de la Comunidad Valenciana (*L'espectre* en los naranjales de la Safor, *Una creu baix l'olivera* en una colina junto a *Sot de Chera*), reflejan con amor y cuidado las costumbres y tradiciones valencianas en un registro de fácil comprensión festoneado de expresiones populares.

Son éstos unos relatos que giran alrededor de una nota anecdótica, con un cierto toque sentimental que evita casi siempre el sentimentalismo; relatos, en fin, sin demasiadas exigencias ni ambiciones formales, pero que se leen con agrado.

Una de las cosas que más llama la atención de este *Del meu recort* es la demora descriptiva, tanto respecto al paisaje como respecto a la situación, una demora perfectamente antiteatral. Es como si el autor, después de muchos años sometido a la exigencia del plot argumental, hubiera querido desquitarse concediéndose a sí mismo el peligroso privilegio de la dilación. De hecho, algunas de las piezas resultan puras descripciones, sin -o en todo caso con muy poco- desarrollo argumental. Particularmente ligeros e ingeniosos son los cuentos en primera persona donde es un objeto o animal el que habla: *El maniquí*, *El paraigües*, *El chiulet...* y, desde luego, ese farol de *La bona llum*, que comienza albergando un quemador de gas prendido cada noche por el farolero bajo su gorra negra de charol, y que después de pasar por la misteriosa bombilla que se encendía a sí misma siempre a la misma hora recibe la visita de unos operarios que lo descuelgan, porque su época ya ha pasado para una ciudad sin respeto por el pasado.

Así pues, un hermoso libro de cuentos sencillos sobre cosas cercanas.

MIGUEL CATALÁN

Y de nuevo el absurdo

Ballet para una infanta. José Vidal Cadellans. *Germania.* Alzira, 2000.

PARA comprender la meritoria tarea de recuperación que ha acometido la editorial *Germania* a la hora de editar *Ballet para una infanta*, conviene tener presente la circunstancia biográfica del autor. José Vidal Cadellans falleció tan temprano

como a los 31 años de edad, después de dejar acabadas tres novelas. Dos de ellas (*Cuando amanece* y este *Ballet para una infanta*) estaban inéditas y sólo fueron publicadas a título póstumo, y la tercera (*No era de los nuestros*) obtuvo en 1959 el Premio Nadal. Vidal Cadellans, que se dio a conocer con *Retorno de Janos*, el labrador, una narración que ganó el Premio Roger Gallés de *El Correo Catalán*, no tuvo tiempo para más.

Vidal Cadellans apuntaba una escritura desgajada de la corriente central realista practicada por sus contemporáneos, y el grueso de sus tres novelas venía influido por una cierta literatura europea, por un lado existencialista (el existencialismo literario francés además de, posiblemente, el Max Frisch de *No soy Stiller*, como apunta en su prólogo Manuel Rico), y por otro lado de corte centroeuropeo: muy en especial, la obra de Franz Kafka. Justamente es Kafka el autor que nunca abandona las bambalinas de este *Ballet para una infanta*. Félix, un trasunto del propio autor en busca de sentido y felicidad, intenta abandonar en compañía de su amada Herta el país de Curlandia, que dormita bajo un gobierno autoritario. Al final el barco parte sin ellos y todos los personajes siguen bailando un ballet absurdo para una infanta que no le presta la menor atención. La ambigüedad, la sorda ironía, las reacciones inesperadas de los personajes, los largos discursos trabados, la importancia del ambiente, el desconocimiento de amplias áreas de la realidad por parte del protagonista, el absurdo de la vida a través de las relaciones técnicas entre las personas; toda la materia kafkiana se traslada a esta obra que no termina de liberarse de lo que denominó Harold Bloom la «angustia de las influencias», y

que, sin embargo, adquiere una personalidad y una significación nuevas al vivirse aflictiva, originalmente desde la Barcelona del franquismo. La obra de Vidal Cadellans, evidentemente juvenil, se salva también por una energía moral y un radicalismo estético que le hace dar testimonio del callejón sin salida en que muchos intelectuales vivieron la pasada dictadura.

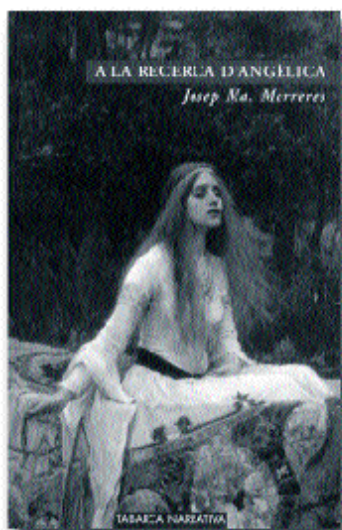
MIGUEL CATALÁN

Una història de l'Orland

A la recerca d'Angèlica. Josep Maria Morrerres. Editorial Tabarca. València, 2000.

BASADA en un fragment d'Orland furiós, obra de l'escriptor italià Ludovico Ariosto, i ambientada en l'època medieval, Josep Maria Morrerres ens lliura una història amb tots els ingredients de la novel·la cavalleresca, que ens fascina alhora que ens intriga.

Davant una lectura d'un poema èpic del XV on es narren les aventures del rei Carles Magne i dels dotze pars de França, Josep Maria Morrerres imagina una història on es barregen el món real i el fantàstic amb tal naturalitat que l'autor fa desfil·lar davant dels nostres ulls la princesa Ginebra tot mantenint una íntima complicitat amb Rinaldo, complicitat que inclou certs tocs eròtics que prompte impliquen el lector en la trama de l'obra, a l'igual que l'autor es deixa seduir pels episodis de cent cinquanta versos d'aventures cavalleresques.

La novel·la s'estructura al voltant de les històries cavalleresques de les quals l'autor és deutor, una novel·la que troba el seu desenvolupament al llarg de nou capítols i un epíleg a continuació del qual s'afegeixen unes pàgines que contenen una Guia de lectura amb activitats sobre allò que es va llegint, cosa que ens fa suposar que el nostre autor dirigeix especialment a estudiants una història de cavalleria novel·lada amb ànim de divulgar un fragment de l'obra Orland furiós.

L'autor vol explicar la història que ja havia explicat Ariosto, com a homenatge, potser, a l'autor que admira.

Estem davant d'un relat de ficció que narra un altre relat de ficció, però no sols això, ja que els personatges prenen el seu protagonisme, moment a partir del qual sorgeix la novel·la A la recerca d'Angèlica.

MARÍA TERESA ESPASA

Literatura para leer con una sólo mano

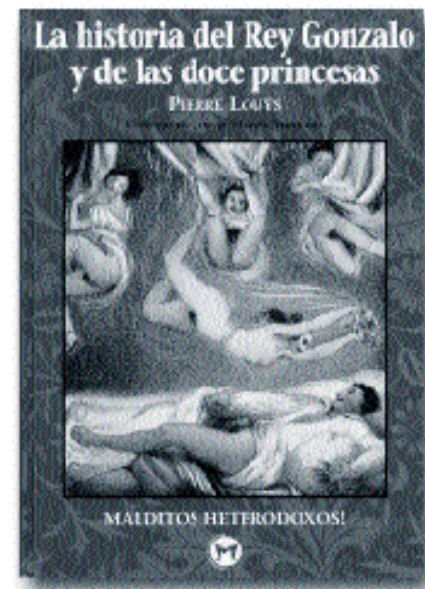
La historia del Rey Gonzalo y de las doce princesas. Pierre Louÿs. La Máscara. Valencia, 2000.

SI la creación literaria ya de por sí tiene algún componente onanista, la intimidad y la soledad en que uno trabaja creando imágenes que manchan el papel, en el caso del escritor francés Pierre Louÿs el hecho alcanza cuotas elevadas. Louÿs, que en la actualidad se puede considerar como uno de los autores clásicos de la literatura erótica universal, en vida no publicó ningún texto erótico.

Fue al morir en 1925 cuando encontraron un gran número de manuscritos erótico-pornográficos que, después de su publicación, a partir de 1926, lo han convertido en uno de los máximos exponentes del género.

Sus textos no son ni más ni menos que las fantasías sexuales de un escritor. Un escritor con una gran fuerza imaginativa y un gran ingenio para la sátira, que escribe pensando en el placer masturbatorio que supone ir construyendo una historia hecha a la medida exacta de sus necesidades.

Su corpus erótico va desde el campo de la novela, con títulos como Las tres hijas de su madre, hasta la poesía, Poemas eróticos, por el cuento, como los que recogen el presente libro La historia del rey Gon-

zalo y de las doce princesas, que además incluye los relatos Christine y la Muestra junto con los diálogos, un subgénero del que se muestra muy amigo.

En La historia del rey Gonzalo i de las doce princesas, versión licenciada de otra novela del autor publicada en 1901, Las aventuras del rey Pausole, Louÿs utiliza la estructura del cuento tradicional para fantasear sobre los delirios sexuales de un individuo sin moral preocupado por su propio placer, que no duda de iniciar a sus propias hijas, a la vez que, como de una manera habitual se ha hecho en este tipo de género, hacer una sátira locuaz y libertina de un tiempo y unas costumbres.

Los otros relatos que componen el libro están situados en un tiempo más cercano. El primero, Christine, es la vida de una jovencita narrada en primera persona. El segundo, La muestra, una experiencia de burdel. En todos ellos el autor se muestra ingenioso, desvergonzado y brillante. Este libro, más que hablar de él, hay que leerlo y disfrutarlo sin ningún tipo de prejuicios.

GABRIEL MONTORO